

Niet-gepubliceerd opiniestuk

In menig Haags gremium bestaat de overtuiging dat financiële relaties per definitie leiden tot het opgeven van integriteit en geestelijke onafhankelijkheid. Waarheidsvinding is echter in een open samenleving als de onze voor bedrijfsleven, wetenschap en overheid een kwestie van overleven.

Waarheidsvinding, daar gaat het om. Sinds 1974 ben ik met IMSA bezig met pleidooien, activiteiten, onderzoek, ontwikkeling en lobby in Brussel en Den Haag voor milieu en energie. Jarenlang was dat liefdewerk oud papier, want er bestond geen groen ondernemerschap en evenmin een markt voor dit soort ideeën en de bijbehorende technische ontwikkeling. In 1974 richtten Eric-Jan Tuininga en ik de Bezinningsgroep Energie op, in 1978 de Stichting Energie en Samenleving, in 1979 volgde het Centrum voor Energiebesparing. In 1984 reageerde het parlement met de BMD, de Brede Maatschappelijke Discussie over kernenergie. Gaandeweg kwamen er fondsen van de toenmalige energiesector, zoals de SEP, PGEM, PNEM, EZH en anderen, en van het ministerie van EZ, waar de DG's George Verberg en later Stan Dessens gevoel en inzicht hadden met betrekking tot de vernieuwingen die wij aandroegen. In de genoemde bedrijven onstond steeds meer intellectuele ontvankelijkheid voor de zogenaamde soft-energy-paths (Lovins) waarop zij ons werk baseerden. Maar het adagium "milieuactivist" raakten we niet kwijt, hoewel er medio 1980 al een tiental "mission-driven" ondernemingen actief waren. Van de zijde der milieubeweging en de linkse politieke partijen kwam er stevast kritiek op dit type ondernemerschap, want ik werkte samen met de industrie en dus de vijand, en aan milieu mocht je niet verdienen. Groene clubs als Milieudefensie (VMD) en Natuur en Milieu schoven geleidelijk naar links en hun financiële basis bestond uit vooral VROM-subsidies (en ledenbijdragen bij de VMD). Ik wilde niet uit die ruif eten en koos voor groen ondernemerschap. Ook koos ik niet voor traditionele consultancy, maar voor resultancy. Het grote bedrijfsleven in Nederland, Europa en de VS kreeg van IMSA en zusterbedrijven in Londen, Duitsland en de VS geen conformistische adviezen maar krachtmetingen, confrontaties en uitdagingen. Sterke ondernemers van grote ondernemingen vragen geen bevestiging van het eigen gelijk, maar pijnlijke kennismaking met vergissingen en gemiste kansen, om daaruit

nieuwe kansen te scheppen. Want al vroeg bleek dat milieubeleid en energiebesparing niet leiden tot kosten en ellende, maar tot werkgelegenheid en technische vernieuwing. Met zulke ondernemingen ontstond dan ook een zeer duurzame relatie, zoals Unilever, Procter & Gamble, Akzo Nobel, Shell, Philips, papierindustrie. De lijst van aldus ontstane milieuvernieuwingen is lang.

Resultancy houdt in dat je meestal tegen het ongeloof van het management ingaat, en dat doen wij ook in het huidige energiedebat. De zogenaamde splitsingswet is een catastrofe voor het Nederlandse energiebeleid, maar de energiebedrijven bleken een jaar geleden niet robuust genoeg om die wet van de agenda te krijgen. Men ontbeerde voldoende wetenschappelijke en socio-politieke kennis daarvoor. Toen wij op verzoek van het kabinet doende waren om in het Borsseledossier een resultancy te vinden waarmee alle partijen zouden kunnen instemmen, stuitte we op de splitsingswet, die na onderzoek een paskwil bleek te zijn, gebaseerd op uitgangspunten en analyses waarvan inmiddels vaststaat dat daarvan geen spaan overeind blijft. Niet de energiebedrijven maar wij definieerden doelstellingen en bijbehorende inhoud: die wet moet van tafel, Nederland moet een volledig nieuw energiebeleid bedenken en er moet een Nederland Energieland-platform komen naar analogie van Nederland Distributieland. Door de overvloed van het Groninger gas en de dominante positie van de Rotterdamse olie(spot)markt is Nederland energiebeleidsmatig lui geworden, en ongemerkt blijken we kennis, macht, invloed en kansen te missen. Terwijl de klimaatsituatie met de dag alarmerender wordt, terwijl in de hele wereld renationalisatie en marktmacht het winnen van liberalisering en privatisering, blijkt ons micro-staatje in Europa een pinokkiospel te spelen met onbestaanbare marktwerking en riskante privatisering. De kosten ervan zullen vijf tot tien miljard bedragen, we verliezen alle zeggenschap aan het buitenland, de energie-onderzoeksagenda van Nederland wordt straks in Parijs, Brussel of zelfs Moskou bepaald. Het "vuur van de economie" werd nergens in de geschiedenis uit handen gegeven, want dat was het brandende hart van economische en militaire macht. Geen land in Europa zal daarom dat vuur overleveren aan supranationale organen als Brussel, alle mededingingsinterventies van EU-Commissaris Kroes ten spijt. Spanje heeft daarom onlangs een aantal E-bedrijven omgebouwd tot één grote nationale kampioen, en EDF heeft met de

regering Chirac een contract gesloten waarin 15% privatisering is toegestaan, met de clausule dat geen enkele private partij meer dan 4% mag bezitten. In de rest van Europa is het niet anders. In Nordrhein Westfalen, even groot als Nederland, is de voorziening in handen van de monopolist RWE, in een baaierd van publiek/private constructies, met de nadruk op de voorzieningszekerheid, en publieke invloed van lokale zogenaamde Stadtwerke. Niks splitsing, maar wel marktmacht tegenover de politieke reus van het Russische Gazprom, in Nederland wellicht te evenaren door ook hier een halve reus neer te zetten, bijvoorbeeld door Gasunie en de E-bedrijven te laten fuseren. Het energierapport dat op 18 januari jl. aan Minister Bot is uitgebracht schrijft hierover:

“Het lijkt, net zoals in de Nederlandse gasector, niet de route van de Nederlandse regering te zijn om in de elektriciteits(distributie)sector een bedrijf met een ‘Europese maat’ tot stand te brengen. De adviesraden merken op, dat bijvoorbeeld de Duitse, Deense, Oostenrijkse en Franse regeringen hier wel op aansturen. Zij zetten in op het ontstaan (dan wel behoud) van grootschalige, meer verticaal geïntegreerde bedrijven. Hierdoor verwachten voornoemde landen dat die bedrijven meer onderhandelingskracht verkrijgen ten opzichte van toeleveranciers van brandstoffen, zeker waar zij die bedrijven beleidsmatig / politiek ondersteunen in het zich ontwikkelende geopolitieke krachtenveld. Bovendien krijgen zij een sterkere positie vis-à-vis concurrenten op de Europese markt.” *(uit: Energiek Buitenlands beleid; Energievoorzieningszekerheid als nieuwe Hoofddoelstelling, Algemene Energieraad, Adviesraad Internationale Vraagstukken, december 2005, pag. 36)*

Zo’n fusie mocht niet van de NMA, wier scope met betrekking tot de zogenaamde “relevante markt” zich beperkte tot postzegel Nederland. De marktomvang moet echter op de schaal van minstens heel Noord-West Europa liggen, vanwege de aard van het electron en het gasmolecuul.

Resultancy vereist dat wij de bedrijven hebben geconfronteerd met hun oningevulde agenda en enkele honderden betrokkenen hebben gevraagd om hun mening over deze anomalie. Het Helios Manifest is een weergave van al die meningen. De

bedrijven hebben er weinig aan bijgedragen, laat staan één woord gecontroleerd, vooral omdat ze onvoldoende geopolitieke kennis in huis hadden.

Resultancy vereist ook dat wij enig risico dragen aangezien interventies in dergelijke vastgeroeste posities zo ongebruikelijk zijn dat er geen traditionele adviesrelatie kan ontstaan. Zo ontstaat geen opgelegde resultaatsverplichting maar juist het omgekeerde.

Oud-minister Ruding en met hem een twintigtal topdeskundigen uit de fiscale, financiële en energiesector hebben op 14 december jl. (hoorzitting Tweede Kamer) de betrokken kamerleden gewezen op het gevaar van de miljardenclaims, op de illusies van de marktwerking, en op de te verwachten prijsverhogingen voor de consument. Aandeelhouders als gemeenten en provincies zullen aansprakelijk worden gesteld voor de kosten van de splitsingswet, die in Den Haag inmiddels Damocles in eigen persoon is geworden.

Commentatoren hebben de nieuwe risico's alom bevestigd, maar een koppeling met de komende uitverkoop van onze eigen energievoorziening werd door weinigen gelegd. Dat het kamerlid Crone (PvdA) de boodschap van Helios niet aanstaat omdat zijn speeltje, de splitsingswet, ermee tot een achterhaald concept wordt, is voor hem géén aanleiding geweest om met de inmiddels grote coalitie van tegenstanders het debat aan te gaan. Integendeel, hij pakt de boodschapper zelf. In de verbeelding van Crone werd het resultancy bedrag alsmat hoger, van wel 4 miljoen tot zelfs 6 miljoen. Daarna begon hij eisen te stellen: zowel IMSA als de energie-bedrijven moeten publiekelijk hun excuus aanbieden voor verholen doelstellingen, voor het manipuleren van de inhoud en voor al dit geld. Doen we dat niet, dan zal hij ons reputatieschade berokkenen. Want, in zijn woorden, wij hebben het energiedebat "vergiftigd". En bijgevoegd was een datum als ultimatum.

Kennelijk is het hem onbekend dat parlementsleden niet geacht worden te chanteren, en dat bedrijfscodes verhinderen dat op chantage wordt ingegaan. En dus voerde hij zijn dreigement uit. Dat Crone niets weet van doelstellingen, resultancy en financiering van Helios/IMSA is een onwaarheid: hem is alles op 7 juli 2005 exact zo verteld. Wat deze aanval onder de gordel ons leert, is dat wij onze contracten nog zorgvuldiger moeten bestuderen. IMSA heeft geen juristen in dienst, maar blijkbaar kunnen wij niet meer zonder. En dat de resultancy vergoeding niet in de zakken van

de Club van Rome verdwijnt voor zescilinders en huizen aan de Côte d'Azur weet Crone maar al te goed. Een mission driven bedrijf als IMSA besteedt deze gelden aan milieu-innovaties, in dit geval aan onderzoek naar en ontwikkeling van duurzame energie met behulp van zoutwatertolerante planten in woestijngebieden. Lukt dit, dan wordt een tot nog toe onoplosbaar probleem van de biofuels opgelost, omdat deze gronden en dit water niet concurreren met schaars zoet water en goede landbouwgrond of kostbare bossen. Normale financiering is voor dit soort innovaties onmogelijk, en dus zijn we aangewezen op bijzondere bronnen van o.a. Shell, de EU, de Wereldbank, de stichting DOEN en hopelijk de Postcodeloterij. Essent deed al eerder hiervoor een duit in het zakje. Er is € 10-15 miljoen nodig om de woestijn aldaar groen te maken, en de lokale arme bevolking krijgt er een inkomen door. Bijprodukten zijn voedingsgewassen, ook voor vee, CO₂-binding, een hardhout alternatief en hopelijk papiergrondstof. En passant keert de biodiversiteit terug.

Aan de bedrijven is gevraagd om aan dit programma 10-20% bij te dragen, wanneer we erin slagen om hun slagkracht te herstellen door de gestelde doelen te bereiken.

Het energiedebat dat wij ooit initieerden en dat is vertroebeld door een chaotisch ingezette liberalisering is voor iedereen transparant. Aan slaafse of gemanipuleerde meningen heeft niemand wat. We mogen hopen dat dat ook voor politici geldt.

Wouter van Dieren

Opsteller van het Helios Manifest over energie, duurzaamheid en klimaat

Lid van de Club van Rome